

Dvořákův jubilejní rok 1941

KATEŘINA NOVÁ

Hudba Antonína Dvořáka (1841–1904) tvoří pevnou a nedílnou součást české hudební kultury. Skladatelovým životním jubileím se proto vždy věnovala a věnuje velká pozornost. Rok 1901 se nesl ve znamení oslav skladatelových šedesátých narozenin, v letech 1924, 1929 či 1934 se slavila výročí úmrtí skladatele. Žádná z těchto oslav však nedosahovala intenzity a rozsahu oslav stého výročí narození skladatele v roce 1941, tedy Dvořákova jubilejního roku.¹

Předkládaná studie je úvodním vstupem do problematiky Dvořákova jubilejního roku, rozhodně nemá ambice plně postihnout komplexnost celoročních oslav, nýbrž spíše nastínit šíři tohoto tématu a naznačit některé dílčí aspekty Dvořákových oslav.

Doba nacistické okupace českých zemí byla i přes značně okleštěné politické možnosti (nebo právě pro ně) neobvykle bohatá na kulturní projevy. V roce 1939 byly za účasti deseti tisíců lidí demonstrativně převezeny ostatky Karla Hynka Máchy na pražský Vyšehrad, konaly se akce s názvem *Měsíc české knihy* či *Pražský hudební máj*. Na ten o rok později navázal již značně rozsáhlejší *Český hudební máj*.² Ve stejném roce, tedy v roce 1940, se konala i výstava Jana Zrzavého nebo výstava *Za novou architekturou*.³ Rok 1941 byl připsán nejen dvořákovským oslavám, kterým se budeme dále věnovat, ale také 150. výročí úmrtí W. A. Mozarta.⁴ V roce 1942 byly provedeny všechny Beethovenovy symfonie, slavilo se 50. výročí vzniku Českého kvarteta, konal se festival soudobé tvorby *Jaro české hudby*. Rok 1943 byl například dedikován nedožitým 90. narozeninám Jaroslava Vrchlického. V roce 1944 se pozornost hudební veřejnosti soustředila na nedožitě sedmdesáté narozeniny skladatele Josefa Suka.

Rok 1941 je považován za jeden ze zlomových let Protektorátu Čechy a Morava. Od ledna platila pracovní povinnost, v červnu vstoupilo nacistické Německo do války se Sovětským svazem, v září se ujal funkce zastupujícího říšského protektora Reinhard Heydrich a ihned vyhlásil výjimečný civilní stav, který omezil nejen kulturní život v protektorátu. Všechny tyto události měly vliv na každodenní život občanů, včetně toho hudebního.⁵ Jediná

Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2014/42, 00023272).

1) Tématu Dvořákova jubilejního roku jsem se stručně věnovala již ve své studii *Sondy do vztahu Václava Talicha a Otakara Šourka na pozadí jejich vzájemné korespondence v letech 1939–1956 (dokončení)*, Hudební věda, roč. 50, 2013, č. 1–2, s. 145–178.

2) Kulturní rada při Národní radě české, ústředí pro kulturní a školskou práci Národního souručenství: *Zpráva o činnosti Kulturní rady 1939–1942*, Praha 1942, s. 45: podle ní dosahoval počet hudebních produkcí čísla 2346.

3) Viz např. MICHLOVÁ, Marie: *Protentokrát aneb česká každodennost 1939–1945*, Čas, Řitka 2012, s. 44.

4) Právě porovnání obou oslav jubileí se věnuje Vlasta Reittererová ve své studii *Zwischen Mozart und Dvořák 1941*, in: *Musik im Protektorat Böhmen und Mähren (1939–1945): Fakten, Hintergründe, historisches Umfeld*, ed. Andreas Wehrmeyer, Ricordi, München 2008, s. 169–192.

5) Viz např. *Válečný rok 1941 v československém domácím a zahraničním odboji: sborník k mezinárodní*

legální česká politická organizace – Národní souručenství, jehož součástí byla Kulturní rada, měla původně sloužit jako nástroj pasivní rezistence, který by bránil germanizaci národa a manifestoval vlastenectví.⁶ Toto vnímání postupně od vypuknutí světové války, během roku 1940 a počátkem roku 1941 sláblo. Instituce se měnila v loajální přísluhovače okupační moci, od roku 1943 již prakticky ztratila vliv na dění v protektorátu.⁷ Rok 1941 se tedy nacházel uprostřed tohoto procesu a je nasnadě, že podobná akce, jako byl Dvořákův jubilejní rok, by už v roce 1942, kdy Reinhard Heydrich provedl reformu veřejné správy a v čele Ministerstva lidové osvěty působil kolaborant Emanuel Moravec, nebyla v takovém rozsahu a se stejným podtextem myslitelná.

První zmínku o záměru uspořádat ve výročním roce Dvořákova narození hudební slavnosti můžeme najít v kronice Spolku pro postavení pomníku Mistru A. Dvořákovi v Praze – později Společnosti Antonína Dvořáka.⁸ V zápise ze dne 5. června 1939 se dozvídáme o jednání Otakara Šourka s dirigentem Václavem Talichem ohledně uspořádání Dvořákových oslav ve spolupráci s Uměleckou besedou a pražskou konzervatoří. Na tomto základě bylo usneseno uspořádat schůzku všech zainteresovaných institucí. Od prvních úvah k finální realizaci Dvořákova jubilejního roku 1941 tak uplynuly bezmála dva roky. Již přípravy byly veřejností sledovány se zájmem a staly se nejednou zdrojem diskuzí. V srpnu 1940 upozorňuje Mirko Očadlík, že „Dvořákovo jubileum se musí státi mobilizací kulturních sil českých, aby opravdu vyznělo jako manifestace tvůrčího ducha českého,“ protože „stojíce na prahu stoletého jubilea Dvořákova, uvědomujeme si zde, stejně jako u kteréhokoliv jubilea, čeho vlastně bude zapotřebí, aby jubileum nevznělo jako prázdná oficiální oslava“.⁹ K účasti na oslavách byly hudební organizace vyzvány zprávou v denním tisku na Nový rok 1941.¹⁰

V Praze a Brně se organizace oficiálních oslav ujala Kulturní rada.¹¹ Dne 15. června 1940 zaslala Společnost Antonína Dvořáka oficiální dopis Kulturní radě, obsahující podnět k ujmoutí se organizace Dvořákových oslav, a zároveň spolek nabídl personální spolupráci. Na dopis Kulturní rada zareagovala listem z 5. července téhož roku, v němž sděluje, že návrh Společnosti byl sekcí pro hudbu a divadlo Kulturní rady¹² schválen.

konferenci, ed. Ladislav Kudrna, Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2012; MARŠÁLEK, Pavel: *Protektorát Čechy a Morava: státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939–1945*, Karolinum, Praha 2002; BRYANT, Chad Carl: *Praha v černém: nacistická vláda a český nacionalismus*, Argo, Praha 2012.

6) Do Národního souručenství vstoupilo 98% mužské populace protektorátu.

7) VEČEŘA, Pavel: *Národní souručenství*, in: Malíř, Jiří a kol.: *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861–2004*, Doplněk, Brno 2005, s. 1091–1103.

8) Na Společnost Antonína Dvořáka se spolek přejmenoval v roce 1944, ačkoliv úvahy o změně názvu se objevily již v roce 1941. Tímto bych ráda poděkovala Společnosti za laskavé zapůjčení kroniky. Většinu informací o přípravách a předběžné organizaci oslav jsem našla právě zde. Dále v textu budu Společnost označovat zkratkou SAD.

9) OČADLÍK, Mirko: *V předvečer Dvořákova jubilea*, Brázda, roč. 3, č. 35, 28. 8. 1940, s. 432.

10) ŠOUREK, Otakar: *Na prahu roku Dvořákova*, Venkov, 1. 1. 1941, s. 6.

11) Celým názvem Kulturní rada při Národní radě české, ústředí pro kulturní a školskou práci Národního souručenství. Byla rozdělena na devět sekcí, předsedu a předsednictvo, jejím úkolem bylo zastřešovat kulturní život v protektorátu; její charakter byl nepolitický, dobrovolnický.

12) Předsedou 9. sekce Kulturní rady, tedy sekce pro hudbu a divadlo, byl Ing. Otakar Šourek.

Členy pracovního výboru Dvořákova jubilejního roku, který byl ustanoven Kulturní radou ke dni 11. 12. 1940,¹³ byli jmenováni: Otakar Šourek (předseda výboru),¹⁴ Richard Stretti (místopředseda výboru, předseda SAD), Josef Bachtík (hudební spisovatel, vrchní magistrátní komisař), Jiří Dostál (přednosta hudebního oddělení Ústřední městské knihovny, měl na starosti propagaci¹⁵), Jaromír Fiala (profesor, staral se o školské oslavy), Josef Horák (tajemník Kulturní rady), Karel Boleslav Jiráček (skladatel, ředitel hudebního programu Rozhlasové skupiny Čechy a Morava, do jeho referátu tedy spadalo právě rozhlasové vysílání), Jindřich Květ (hudební spisovatel, vrchní soudní rada), František Krofta (starosta Pěvecké obce české, pověřen zapojením pěvectva), Jaroslav Mikan (profesor, pečoval o výstavu spojenou s oslavami), Václav Mikota (ředitel Hudební matice, staral se o publikace), Jiří Míšek (profesor, v jehož kompetencích byly drobné akce), Miloš Popel (tajemník Kulturní rady), Josef Soukup (profesor), Metod Vymetal (dirigent Pěveckého sdružení pražských učitelek, dohlížel na průběh chrámových oslav).¹⁶

Záštitu nad oslavami přijal státní prezident Emil Hácha. Učinil tak při audienci dne 16. ledna 1941, kdy jej zástupci Kulturní rady informovali o rozsahu a významu chystaných oslav.¹⁷ Prezident se pak několika vybraných koncertů a představení zúčastnil.

Dvořákův jubilejní rok byl zamýšlen jako podnik celonárodní, do oslav se zapojila nejen velká a větší města, ale také obce – podle vlastních personálních a uměleckých možností. Pro ty organizátory, kteří nebyli v pořádání hudebních podniků nijak zběhlí, připravila Kulturní rada pomocníka – brožuru, ve které poskytuje praktické rady a návody, jak program sestavit, jaký repertoár zvolit apod.¹⁸ Za stejným účelem vyšla i další praktická publikace – *Příručka pro ctitele Dvořákova díla a pro pořadatele jeho oslav*.¹⁹ Vedle básně Jaroslava Vrchlického a předmluvy Otakara Šourka poskytuje především soupisy Dvořákova díla, Dvořákových skladeb vydaných na gramofonových deskách a soupis české literatury o skladateli.

Oficiální pražské oslavy se konaly v průběhu celého roku, rozdělené do dvou cyklů. Do jarního cyklu bylo zařazeno podle oficiální brožury²⁰ 38 podniků, podzimní cyklus dosáhl

13 Viz KUNA, Milan: *Václav Talich 1883–1961: šťastný i hořký úděl dirigenta*, Academia, Praha 2009, s. 789. Milan Kuna uvádí toto datum, které se mi v jiných zdrojích nepodařilo ověřit.

14 V osobě Otakara Šourka se propojilo rovnou několik organizací. Byl předsedou hudební sekce Kulturní rady, zakládajícím členem SAD, místopředsedou Hudebního odboru Umělecké besedy a v neposlední řadě působil od roku 1940 jako předseda Českého spolku pro komorní hudbu. Všechny tyto organizace se do oslav aktivně zapojily.

15 Informace o kompetencích jednotlivých členů výboru jsem čerpala z: viz pozn. č. 2, s. 47.

16 Tento kompletní seznam členů byl zveřejněn v publikaci *Památce Antonína Dvořáka: [na památku Dvořákova jubilejního roku 1941]*, Kulturní rada při Národní radě české, Praha 1942, s. 49.

17 Viz Archiv Kanceláře prezidenta republiky (dále AKPR), D 00295/41, inv. č. 1281/D, sign. S 11 534/44, kart. 213. Všechny níže zmíněné dokumenty z AKPR jsou součástí tohoto inventárního čísla, proto ho již nebudu v textu dále opakovat, nýbrž budu odkazovat jen ke konkrétním označením dokumentů. Pod sign. D 00295/41 je v AKPR uložena také oficiální žádost Kulturní rady o přijetí záštity, datovaná 15. ledna 1941.

18 [MÍŠEK, Jiří]: *Oslavy Antonína Dvořáka 1841–1941. Programové návrhy pro oslavné večery a koncert*, Kulturní rada, Praha 1941.

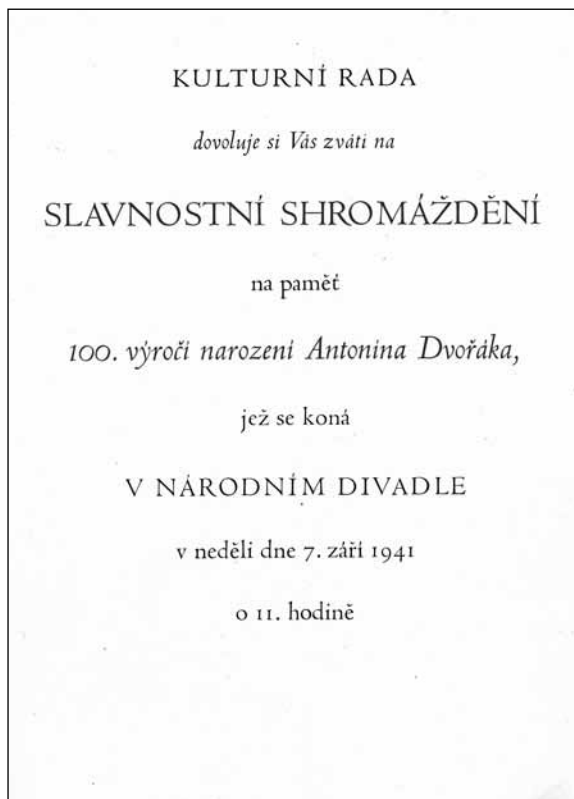
19 *Dvořákův jubilejní rok 1941: Příručka pro ctitele Dvořákova díla a pro pořadatele jeho oslav: V roce stého výročí narození mistrova*, ed. Václav Mikota, Kulturní rada, Praha 1941.

20 *Dvořákův jubilejní rok: Program oslav v Praze: Oslavy 100. výročí narození hudebního skladatele Dr. h. c. Antonína Dvořáka pod záštitou pana státního prezidenta Dr. Emila Háchy péčí Kulturní rady: Březen-duben-květen*

počtu 16 hudebních produkcí.²¹ Při pohledu na program obou pražských cyklů zjistíme, že velké pozornosti doznala především Dvořákova tvorba oratorní, kantátová²² i operní,²³ na rozdíl od děl písňových a klavírních, které byly provozovány spíše střídavě. Zazněly Dvořákovy symfonie č. 4, 5, 6, 7 a 9 a téměř všechny symfonické básně a rapsodie.

Jarní cyklus oslav zahájila Česká filharmonie v čele s Václavem Talichem dne 19. března. Na programu byla předehra *Husitská*, op. 67, poté následoval proslov skladatele Josefa Bohuslava Foerstera.²⁴ Koncert pokračoval kantátou *Te Deum*, op. 103 v provedení Marie Podvalové a Jana Konstantina spolu s Českým pěveckým sborem (řídil Jan Kühn), *Symfonie č. 6 D dur*, op. 60 slavnostní večer uzavřela.

Závěrečný koncert jarního cyklu v oficiální brožuře chyběl – byl totiž neveřejný, pouze pro zvanou společnost. Konal se 11. června ve Španělském sále na Pražském hradě, organizaci převzala od Kulturní rady sama kancelář prezidenta republiky dr. Emila Háchy.²⁵ Program tvořily *Serenáda d moll*, op. 44, *Serenáda E dur*, op. 22 a *Česká suita D dur*, op. 39, které přednesla Česká filharmonie pod vedením Václava Talicha.²⁶

Pozvánka a program / Invitation and programme

Dvořákův jubilejní rok 1941 / The Dvořák Jubilee 1941
NM-ČMH-MAD 6754 VII

červen 1941, ed. Rudolf Hudec, Kulturní rada při Národní radě české, ústředí pro školskou a kulturní práci N. S., Praha 1941.

21) *Dvořákův jubilejní rok: Program oslav v Praze: Oslavy 100. výročí narození hudebního skladatele Antonína Dvořáka pod záštitou pana stát. presidenta Dr. Emila Háchy péčí Kulturní rady: Září-říjen 1941*, ed. Rudolf Hudec, Kulturní rada při Národní radě české, ústředí pro školskou a kulturní práci N. S., Praha 1941.

22) Až na *Americký prapor*, op. 102 byla provedena všechna Dvořákova oratorní a kantátová díla.

23) Kromě oper *Alfred, Král a uhlíř* a *Vanda* zazněly všechny Dvořákovy opery.

24) Tento Foersterův proslov, stejně jako proslovy Miloslava Hýska, K. B. Jiráka či Otakara Šourka, vyšly posléze tiskem, viz *Památce Antonína Dvořáka: [na památku Dvořákova jubilejního roku 1941]*, Kulturní rada při Národní radě české, Praha 1942.

25) Viz AKPR, D 2547/41 či D 02350/41.

26) Více informací o tomto koncertu viz NOVÁ, op. cit. v pozn. č. 1, s. 157–158.

Podzimní cyklus byl zahájen slavnostním shromážděním v Národním divadle dne 7. září v 11 hodin dopoledne. Přítomen byl i prezident Emil Hácha, kterého ve vestibulu divadla uvítali zástupci Kulturní rady Karel Domin a Otakar Šourek. Dostavili se také čelní představitelé protektorátní vlády, např. předseda vlády generál Alois Eliáš ad.²⁷ Předehru *Domov můj*, op. 62 a poté *Hymnus „Dědicové Bílé hory“*, op. 30 spolu se zpěváckým spolkem Hlahol a Karlem Šejnou přednesla Česká filharmonie pod vedením Václava Smetáčka.

Oficiální pražské oslavy uzavřel dne 31. října koncert České filharmonie, tentokrát pod řízením Rafaela Kubelíka. Zazněla ouvertura *Othello*, op. 93, tři *Biblické písně*, op. 99 (zpíval sólista Národního divadla Jan Konstantin), symfonická báseň *Píseň bohatýrská*, op. 111 a po přestávce *Symfonie č. 9 „Z nového světa“*, op. 95.

Významnou osobností oslav byl dirigent Václav Talich. Do jarních oslav se zapojil cyklem osmi večerů s názvem *Dvořák a jeho škola* a několika dalšími koncerty s Českou filharmonií; tento program v podstatě nahrazoval festival *Český hudební máj*. Během podzimního cyklu byl již aktivní méně, nicméně i tak v rámci cyklu Dvořákových oper dirigoval několik z nich. Významným počinem pak bylo nastudování poslední Dvořákovy opery *Armida*, op. 115, která nebyla na prknech Národního divadla provedena od nastudování Otakarem Ostrčillem v roce 1928. Talich operu řídil v Národním divadle až do roku 1943, v roce následujícím pak dirigentské vedení na dvě představení převzal František Škvor.²⁸ Premiéru opery, která se konala 22. listopadu,²⁹ navštívil i prezident Hácha. O přestávce přijal ve své lóži ministra školství Jana Kaprase a také zástupce Kulturní rady předsedu M. Hýska, O. Šourka a R. Strettiho.³⁰ „Úspěch ‚Armidy‘ byl veliký, [...] znamená satisfakci Antonína Dvořáka“.³¹ Kvalitu nastudování uznal i jindy zarytý odpůrce Talicha Mirko Očadlík.³²

O prezentaci Dvořákovy komorní tvorby se během jarního cyklu postaralo z velké části Pražské kvarteto (v obsazení Willy Schweyda, Herbert Berger – housle, Ladislav Černý – viola a Ivan Večtomov – violoncello), které v pěti večerech zahrálo osm Dvořákových smyčcových kvartetů a ve spolupráci s dalšími interprety také *Klavírní kvartet č. 2 Es dur*, op. 87, tři další smyčcové a klavírní kvintety i *Smyčcový sextet A dur*, op. 48. Tři klavírní tria, včetně populárních *Dumek*, op. 90 předneslo Pražské klavírní trio (v obsazení Oldřich Kredba – klavír, Vladimír Hanousek – housle, Václav Stoupa – violoncello). Do oslav se zapojil značný počet dalších hudebních těles a interpretů, namátkou České trio, pěvecká sdružení moravských učitelů a učitelek, pěvecká sdružení pražských učitelů a učitelek, Český pěvecký sbor, Symfonický orchestr FOK, violoncellista Miloš Sádlo, řada sólistů Národního divadla, dirigenti Karel Boleslav Jirák, Karel Nedbal, Otakar Jeremiáš a mnoho dalších.

Nejen znějící hudbou bylo výročí Dvořákova narození oslavováno. V rámci podzimního cyklu připravil Jaroslav Mikan výstavu o životě a díle A. Dvořáka v Umělecko-průmyslovém

27) Viz např. H. D.: *Oslava stých narozenin Antonína Dvořáka*, České slovo, 9. 9. 1941, s. 6.

28) Viz on-line archiv Národního divadla, dostupný z: <http://goo.gl/pfGcr0> [cit. 22. 4. 2014].

29) V oficiální brožuře je jako datum premiéry uveden 21. říjen. Došlo tedy k přeložení premiéry.

30) Viz AKPR, D 4767/41, D 4741/41.

31) KOVAL, K[arel]: *Slavné zadostičinění Antonínu Dvořákovi*, Venkov, 25. 11. 1941, s. 6.

32) OČADLÍK, Mirko: *Obnovená Armida*, Brázda, roč. 4, č. 49, 3. 12. 1941, s. 583–584. Z Očadlíkových výpadů proti Talichovi viz např. „Les v české opeře“ a co z toho plyne, Brázda, roč. 4, č. 20, 13. 5. 1941, s. 236–238.

museu, J. Mikan byl rovněž autorem katalogu, který vydala Kulturní rada.³³ Exponáty zapůjčili jak jednotlivci, např. Dvořákoví dědicové, O. Šourek, J. Branberger, tak instituce, např. pražská konzervatoř, Národní muzeum v Praze ad. Součástí výstavy byla i prezentace výsledků soutěže na novou výpravu Dvořákovy *Rusalky*.³⁴ Výstavu památek a díla Antonína Dvořáka zahájil projevem Richard Stretti 8. září.³⁵ Ačkoliv byla plánována do 8. října, skončila předčasně již 28. září.³⁶

Kostru pražských oslav tvořily koncerty tak, jak jsou zaznamenány v oficiálních brožurách,³⁷ vydaných Kulturní radou. Ty ale rozhodně neobsahují vše, co bylo ve jménu oslavy Dvořákova jména a hudby v Praze podniknuto. Vedle oficiálních akcí organizovaly koncerty různé spolky a organizace „na vlastní pěst“. Soupis těchto koncertů neexistuje, a tak nezbývá, než se obrátit na stránky denního tisku a zkusit z jeho referátů i drobných poznámek rekonstruovat průběh oslav mimo hlavní rámec. Namátkou můžeme připomenout představení souboru Větrník v divadle D pro 99, které spojilo recitaci, hudbu i film a touto cestou prezentovalo život a dílo Antonína Dvořáka; účinkovali H. Bendová, H. Hrdinová, J. Benda, V. Brodský, V. Podzimek, Z. Řehoř, Z. Trnka.³⁸ Další aktivitu projevili studenti pražského vinohradského gymnázia, jehož studentský symfonický orchestr nastudoval za vedení profesora J. Pečeného *Slovanské tance*, valčíky, *Polonézu Es dur* a další skladby.³⁹ Ve vinohradském divadle uspořádala choreografka a tanečnice Milča Mayerová taneční matiné Dvořákových symfonických básní *Vodník*, op. 107, *Polednice*, op. 108 a *Zlatý kolovrat*, op. 109. Symfonický orchestr Orchestrálního sdružení řídil Iša Krejčí, spolu se sólovými tanečnicemi se uplatnily i žačky uměleckého studia M. Mayerové.⁴⁰

V textu jsme se doposud zabývali akcemi oficiálními, konanými v Praze. Zájem o účast na oslavách projevil však hudební spolky a organizace především na venkově a v menších českých a moravských městech.⁴¹ Například v Trutnově byla provedena *Mše D dur*, op. 86,⁴² v Mladé Boleslavi *Svatební košile*, op. 69,⁴³ K oslavám se připojilo místní orchestrální sdružení v Železném Brodě,⁴⁴ či sbor Pernštýn v Plzni.⁴⁵ V Kroměříži provedl dirigent Eugen Třasoň spolu se Symfonickým orchestrem brněnské rozhlasové pobočky,

33) MIKAN, Jaroslav: *Katalog výstavy památek a díla Antonína Dvořáka Praha 8. IX. – 8. X. 1941*, Kulturní rada při Národní radě české, ústředí pro kulturní a školskou práci Národního souručenství, Praha 1941.

34) Viz AKPR, D 03782/41.

35) Richard Stretti (1875–1968), hudební organizátor a skladatel, dlouholetý předseda Společnosti A. Dvořáka.

36) Tento den bylo říšským protektorem Reinhardem Heydrichem vyhlášeno stanné právo.

37) Viz pozn. č. 20 a 21.

38) JEČNÝ, Hubert: *Portrét A. Dvořáka*, Vlajka, 19. 11. 1941, s. 4.

39) jr: *Studenti oslavují Dvořáka*, Brázda, roč. 4, č. 24, 11. 6. 1941, s. 284; a: *Vinohradští studenti vzpomněli Antonína Dvořáka*, Národní střed, 4. 4. 1941, s. 5.

40) Viz např. a: *Dvořákovské taneční matinée*, Národní střed, 22. 4. 1941, s. 5.

41) Stejně jako u neoficiálních pražských koncertů, i celkový výčet mimopražských aktivit je nutno zrekonstruovat z dobového tisku a dalších pramenů. Takový úkol je nad možnosti tohoto stručného textu, patřičný prostor mu však bude věnován v připravované disertační práci autorky.

42) Tamtéž.

43) *Oslavy Dvořákova jubilejního roku v severních Čechách*, Národní střed, 27. 5. 1941, s. 6.

44) Tamtéž.

45) *Pěvecký spolek Pernštýn uctil památku Dvořákovu*, Národní střed, 22. 4. 1941, s. 5.

smíšeným sborem Moravan a brněnskými koncertními sólisty dne 14. června *Svatební košile*, op. 69.⁴⁶ Dirigent Rudolf Vašata spolu s pražskými sólisty Národního divadla, zpěvákým spolkem Smetana, dalšími kladenskými sborovými zpěváky a za účasti Středočeské filharmonie nastudoval v kladenském městském divadle oratorium *Stabat mater*, op. 58.⁴⁷ Hudebnědivadelní oddělení Historického muzea v Hradci Králové připravilo výstavu *Antonín Dvořák a Hradec Králové*,⁴⁸ v Brně byla v Besedním domě realizována výstava *Dvořák a Morava*,⁴⁹ v Kralupech nad Vltavou uspořádala Společnost Dvořákova muzea v Kralupech nad Vltavou krátkodobou expozici s názvem *Dr. A. Dvořák, jeho rodný kraj, život a dílo*.⁵⁰

Výroční rok Dvořákova narození byl podnětem také pro řadu hudebních spisovatelů a badatelů. Vyšla řada publikací s tématem vztahu skladatele k regionu (*Antonín Dvořák a Plzeň* Antonína Špeldy, *Vztahy Antonína Dvořáka ke Kladnu* Cyrila Novotného, *Dvořák a Písek* Karla Polesného, *Dvořák a Nymburk* Zdeňka Culky nebo *Antonín Dvořák a Morava* Jana Racka a další),⁵¹ stejně jako životopisných studií (např. *Antonín Dvořák: Nástin života a díla* Josefa Bachtíka, *Antonín Dvořák* Jaroslava Hlouška a stejnojmenné dílo Otakara Šourka *Antonín Dvořák: jak žil a co dal národu a světu* Karla Polmana).⁵² Otakar Šourek vydal úspěšný výběr z korespondence *Antonín Dvořák přátelům doma* (kterou Mirko Očadlík hodnotí dokonce jako největší a nejtrvalejší přínos Dvořákova jubilejního roku),⁵³ Jaroslav Albrecht publikaci *Dvořákovy opery a česká kritika hudební*.⁵⁴ Trochu stranou potom stojí publikace Celestina Rypla,⁵⁵ do které přispěli i Václav Talich, Josef Bachtík a další. Jádrem tvoří text C. Rypla, ve kterém zdůrazňuje Dvořákovu vazbu na Německo a fakt, že Dvořák „dovedl najít kladný poměr k politickým skutečnostem a hlavně k německé kultuře“, neboť „těsně byl spjat životní běh Dvořákův s německou kulturou.“⁵⁶

46) Viz program koncertu, uložený v Národním muzeu – Českém muzeu hudby – Muzeu A. Dvořáka (dále NM-ČMH-MAD), inv. č. 1506 II.

47) Viz program koncertu, uložený v NM-ČMH-MAD, inv. č. 1523 II.

48) *Výstava Antonína Dvořáka v Hradci Králové*, Vlasta, 6. 9. 1941, s. 6.

49) *V Brně otevřeli výstavu Dvořák a Morava*, Národní střed, 18. 4. 1941, s. 5.

50) ZÁSTĚRA, Josef Kl.: *Jubilejní výstava: Dr. A. Dvořák, jeho rodný kraj, život a dílo*, Podřipský kraj, roč. 6, č. 4, 1941, s. 99–119.

51) ŠPELDA, Antonín: *Dr. Antonín Dvořák a Plzeň: studie*, Grafické závody Pour a spol., Plzeň 1941; NOVOTNÝ, Cyril: *Vztahy Antonína Dvořáka ke Kladnu*, Výbor pro Dvořákovy oslavy na Kladně, Kladno 1941; POLESNÝ, Karel: *Antonín Dvořák a Písek: několik poznámek k výstavě Praplánu v létě 1941*, Vladimír Hruška, Písek 1941; CULKA, Zdeněk: *Antonín Dvořák a Nymburk*, Nymburský Hlahol, Nymburk 1941; RACEK, Jan: *Antonín Dvořák a Morava: vzpomínková črta k stému výročí mistrova narození*, Topičova edice, Praha 1941.

52) BACHTÍK, Josef: *Antonín Dvořák: Nástin života a díla*, Fr. A. Urbánek, Praha 1941; HLOUŠEK, Jaroslav: *Antonín Dvořák: O životě a díle velkého českého umělce*, Česká grafická Unie, Praha 1941; ŠOUREK, Otakar: *Antonín Dvořák*, Hudební matice Umělecké besedy, Praha 1941; POLMAN, Karel: *Antonín Dvořák, jak žil a co dal národu a světu*, Ústřední učitelství nakladatelství a knihkupectví, Praha 1941.

53) *Antonín Dvořák přátelům doma*, ed. Otakar Šourek, Melantrich, Praha 1941; OČADLÍK, Mirko: *Dopisy Antonína Dvořáka*, Brázda, roč. 4, č. 40, 1. 10. 1941, s. 477.

54) ALBRECHT, Jaroslav: *Dvořákovy opery a česká kritika hudební*, Vyšehrad, Praha 1941.

55) Celestin Rypl (1894–1945), skladatel, klavírista, hudební spisovatel, úředník na Ministerstvu školství a národní osvěty za protektorátu. Byl znám svým aktivistickým, proněmeckým postojem.

56) RYPL, Celestin et al.: *Sborník k oslavě stoletých narozenin Antonína Dvořáka 1841–1941*, Evropské vydavatelstvo, Praha 1941, s. 39–40.

Gramofonový průmysl taktéž využil Dvořákova výročí pro zvýšení produkce. Na deskách vydavatelství Ultraphonu a Telefunken vyšly Dvořákovy skladby v provedení jedenácti dirigentů.⁵⁷ Kulturní rada distribuovala prostřednictvím vydavatelství Melantrich sádrové poprsí Dvořáka vytvořené akademickým malířem Janem A. Vítkem, stejně jako Dvořákův portrét od malíře Maxe Švabinského.⁵⁸

Ydavatelství Hudební matice Umělecké besedy připravilo úplný klavírní výtah Dvořákovy poslední opery *Armida*, op. 115 v klavírní úpravě Karla Šolce a s předmluvou Otakara Šourka. Tento počín byl označen jako „nejvýznamnější publikační novinka“.⁵⁹ Vydání se dočkala rovněž Dvořákova písňová a sborová tvorba, výňatky z oper ad.

Do jubilejních oslav se zapojil také rozhlas, který připravil souborné provedení Dvořákových skladeb.⁶⁰ Filmový týdeník přinesl jako aktualitu záběry ze slavnosti z Nelahozevsí (7. 9.), ze slavnosti u Mistrova hrobu na Vyšehradě a z Talichova provedení Slovanských tanců (8. 9.), z koncertu pěveckého sboru Smetana v Plzni a dalších podniků, pořádaných v rámci oslav výročí.⁶¹

Tendence k návratu k minulosti a tradicím se ve všech oborech kultury v době protektorátu výrazně zvýšila.⁶² „V tradici [je] hledáno těžiště vývojové a návraty k starším typům a metodám, z minulosti ověřeným, [jsou] pokládány za jediné centrum securitas národní existence.“⁶³ Ačkoliv prvotním impulsem k pořádání takto pompézních oslav byla bezesporu úcta a láska k českému velikánovi, některé akce byly širokou veřejností

Celestin Rypl

Fotografie, Esta Praha, 40. léta 20. století / Photograph, Esta Prague, 1940s

Archiv města Plzně, fond Celestin Rypl, inv. č. 26-6, karton LP 524 / Archives of the City of Pilsen, Celestin Rypl Collection, inv. no. 26-6, carton LP 524

57) [V Dvořákově jubilejním roce...], Národní divadlo, roč. 19, č. 2, 15. 9. 1941, bez označení strany.

58) Viz např. AKPR D 4325/41.

59) Viz pozn. č. 20, s. 17.

60) Viz např. *Vstup k oslavám Dvořákovým*, Týden rozhlasu, roč. 7, č. 5, 1. 2. 1941, s. 2.

61) Viz např. pozn. č. 2, s. 50. Záznam z filmového týdeníku je uložen v NM-ČMH-MAD, inv. č. 7103 V.

62) ČERVINKA, František: *Česká kultura a okupace*, Torst, Praha 2002, s. 65 ad.

63) OČADLÍK, Mirko: *Revidujeme tradici*, Brázda, roč. 4, č. 1, 1. 1. 1941, s. 9.

chápaný především jako demonstrace vlastenectví – slovy historika Františka Červinky: „Legitimační vlastenectví se stala česká kultura a pod hávem apolitičnosti nabyla ve vědomí obyvatelstva i jejich tvůrců – básníků, spisovatelů, divadelníků, hudebních skladatelů, interpretů, výtvarníků – význam výsostných ideových zbraní v boji proti fašismu.“⁶⁴ Podle oficiálních materiálů Kulturní rady se konalo celkem přes 3500 hudebních podniků⁶⁵ po území celého protektorátu. Rovněž ohlas v tisku byl monumentální – Kulturní rada uvádí přes 3500 zpráv, které proběhly tiskem.⁶⁶

Dvořákovy oslavy se nešly vždy v pokojném duchu oslav mistrova genia. Objevily se i hlasy, zpochybňující jak celkovou koncepci oslav, tak motivace a profesionalitu jednotlivých zúčastněných umělců. Mirko Očadlík vyjádřil na stránkách časopisu *Brázda*⁶⁷ nespokojenost s programem oslav (resp. jejich jarní částí). Postrádá především cyklus všech Dvořákových oper a všech symfonií. V jarním cyklu chyběly totiž opery *Alfred, Král a uhliř* a *Vanda*, v podzimním přibyla pouze opera *Armida*. Z tohoto nedostatku obviňuje Očadlík především Václava Talicha, správce opery Národního divadla – „Pozorujeme v sestavě hlavních bodů pražského jubilejního pořadu dvořákovského, že je diktován osobním zájmem Václava Talicha, resp. Talichovým hotovým repertoárem.“ V této souvislosti má výhradu k Talichovu cyklu *Dvořák a jeho škola* – upřednostnil by spíše provedení všech děl Dvořákových, nežli jeho žáků (ta by měla následovat až ve druhém pořadí). Toto rozšíření přináší spíše rozptýlnost, místo aby demonstroval Dvořákovu dílo v širším kontextu. „Oč jde v Dvořákově jubilejním roce, o Dvořákovu dílo nebo o osobní prestiž dirigentskou?“⁶⁸ ptá se. Považuje přípravu Národního divadla na takto významné výročí za naprosto nedostatečnou, v podstatě jen byla oprášena stará představení, kterým byl dán jako cyklu nový název. Celá příprava je navíc odbytá a šitá horkou jehlou.⁶⁹ Trpce zmiňuje také fakt, že mediální prostor ovládl Otakar Šourek, jehož názory jsou jen přejímány. Naopak právě Otakar Šourek vidí v koncepci cyklu *Dvořák a jeho škola* logickou programovou záměrnost,⁷⁰ Václav Talich zase obhájí tento koncept snahou „ukázat, jak mnohý popud učitele našel definitivní tvar teprve v jeho žácích.“⁷¹

O tom, že boje o Dvořáka ještě plně neskončily, že jsou pro mladé skladatele stále aktuální a jejich dozvuky doléhají až do roku 1941, svědčí polemika, která se rozpoutala na stránkách tisku mezi Otakarem Šourkem a Mirko Očadlíkem. Podnět k diskuzi dal Iša Krejčí svým textem *Dvořákovský boj s dnešního odstupu* v časopise *Rytmus*.⁷² V textu shrnuje průběh bojů, které vymezuje jako postavení dvou tvůrčích typů – typu záměrně tvořícího

64) ČERVINKA, František: *Česká kultura a okupace*, Torst, Praha 2002, s. 41.

65) Viz pozn. č. 2, s. 50; Milan Kuna uvádí číslo 3591, viz pozn. č. 13, s. 188.

66) Viz Kulturní rada při Národní radě české, ústředí pro kulturní a školskou práci NS: *Přehled činnosti v podzimním a zimním období 1941–1942*, Praha 1942, s. 6.

67) OČADLÍK, Mirko: *Dvořákův jubilejní rok*, *Brázda*, roč. 4, č. 15, 9. 4. 1941, s. 177–178.

68) Obě citace tamtéž, s. 178.

69) Viz OČADLÍK, Mirko: *Jak „Prodaná nevěsta“ ke cti přišla*, *Brázda*, roč. 4, č. 24, 11. 6. 1941, s. 285.

70) ŠOUREK, Otakar: *Sukův koncert v Národním divadle*, *Venkov*, 17. 5. 1941.

71) TALICH, Václav: *Úvodem*, *Národní divadlo*, roč. 18, č. 13, 30. 4. 1941, s. 1.

72) KREJČÍ, Iša: *Dvořákovský boj s dnešního odstupu*, *Rytmus*, roč. 7, 1941–1942, č. 1, s. 2–4.

(Smetana) a typu pudově instinktivního (Dvořák), přičemž se staví proti odsuzování jednoho nebo druhého typu a stať zakončuje zvoláním: „Dnešní stanovisko českého hudebníka k někdejšímu sporu o Dvořáka není již vyjádřeno palčivou otázkou ‚Smetana nebo Dvořák‘, nýbrž radostným vyznáním: ‚I Smetana i Dvořák!‘“⁷³ Na text zareagoval Mirko Očadlík delším článkem v časopise *Brázda* pod názvem *Tak zvaný „boj o Dvořáka“*.⁷⁴ Ohrazuje se, že boj (jehož vlastní průběh Krejčí nezná), nebyl bojem proti Dvořákovi, ale proti protismetanovskému směru v českém hudebním životě, který se vyzvedáváním významu Dvořákova snažil upozadit ten Smetanův; Dvořák sám prý pak kdysi pronesl neomalené a silácké komentáře směrem ke Smetanovi. Otakar Šourek odpovídá Očadlíkovi článkem *Prohra boje proti Dvořákovi*, otištěným v novinách *Venkov*.⁷⁵ Zde se dotýká dílčích Očadlíkových tvrzení (zejména o neúčtě Dvořákově ke Smetanovi a oprávněnosti komentářů „neúčastníků“ tehdejších sporů), celkově Očadlíkovi vyčítá „zavádivost“ a nekonkrétnost jeho formulací. Na závěr shrnuje: „Jest jedním z nepopíratelných úspěchů Dvořákova jubilejního roku, že podstatně přispěl k této naprosté prohře někdejšího boje proti Dvořákovi.“⁷⁶ Očadlík se k tématu vyjádřil ještě v dalším čísle *Brázdy*,⁷⁷ z textů obou zúčastněných je patrné, že ani odstup desítek let staré spory neurovnal a že snaha o vzájemné porozumění spíše chybí, na čemž nic nezměnil ani výroční Dvořákův rok.

Hodnocení takto masových kulturních projevů, probíhajících navíc v pohnuté době nacistické okupace, není snadné. Rozsah oslav se pokouší vysvětlit komentář v deníku *České slovo*: „Význam tohoto jubilea vyplňuje již celý letošní rok svým nevyčerpatelným obsahem i nejrozmanitějšími možnostmi jeho uctění, a dosahuje-li se v tyto dny jeho vrcholu, bude se v oslavách pokračovati i v tomto dalším ročním období. Tak mohutný je tento podnět k národnímu projevu kulturnímu, že jej nutně rozprostírá do tak rozsáhlých časových rozměrů“.⁷⁸ Pravděpodobně největším kladem oslav byla vlna aktivity, která se vzedmula na poli amatérské hudby. Právě účast stovek regionálních souborů, sborů a orchestrů jen potvrzuje slova Václava Talicha, jež pronesl v září 1941: „Říkám-li tedy dnes ‚více Dvořáka‘, přeji si, aby trvalým pěstěním jeho díla jsme vztyčili před každým naším člověkem zrcadlo, v němž by spatřil nekonečné možnosti své vlastní duchovní bytosti. Jedině tak dojde Dvořákův počin naplnění: pozvedne lid, z něhož se jeho genius zrodil.“⁷⁹

Účast posluchačů na koncertech a představeních byla extrémně vysoká, zájem obecenstva byl značný, a to i přes to, že „[...] cílem hudebního máje není zábava, nýbrž povznesení.“⁸⁰ Ačkoliv byly Dvořákovy oslavy akceptovány či dokonce podporovány okupační i protektorátní vládou, široká veřejnost, posluchači i hudebníci, vnímala Dvořákovy oslavy jako projev vlastenectví, demonstrace vysoké úrovně české hudební kultury.

73) Tamtéž, s. 4.

74) OČADLÍK, Mirko: *Tak zvaný „boj o Dvořáka“*, *Brázda*, roč. 4, č. 46, 12. 11. 1941, s. 549–551.

75) ŠOUREK, Otakar: *Prohra boje proti Dvořákovi*, *Venkov*, 23. 11. 1941.

76) Tamtéž.

77) OČADLÍK, Mirko: *Proč se zlobit?*, *Brázda*, roč. 4, č. 49, 3. 12. 1941, s. 584–585.

78) H. D.: *Antonínu Dvořákovi k stému výročí narozenin dne 8. září t. r.*, *České slovo*, 7. 9. 1941, s. 5.

79) TALICH, Václav: *Více Dvořáka*, *Národní divadlo*, roč. 19, č. 1, 1. 9. 1941, s. 2.

80) TALICH, Václav: *Na rozloučenou s hudebním májem*, *Národní divadlo*, roč. 18, č. 15, 10. 6. 1941, s. 1.

Zdeněk Nejedlý však tento pozitivní pohled na kulturní dění v protektorátu nesdílel. Z Moskvy, kam emigroval v roce 1939, se ozval v roce 1944 na stránkách časopisu *Československé listy* s kritikou způsobu produkce kulturního života v protektorátu. Vadí mu kulturní aktivity, které se dějí se svolením a podporou protektorátní a okupační moci. To totiž podle něj jen podporuje obraz, který chtěli okupanti udržet pro vnější svět – totiž že v Čechách a na Moravě panuje autonomie a klid, takže si protektorátní občané dokonce v letech války mohou užívat vysoké kultury. „Ano, vy básníci, hudebníci, herci a vědci, neopouštějte národ. Ale abyste ho neopouštěli, nesmíte se smířovat s jeho vrahy. Ne všechna kulturní práce sílí národ. Taková práce může i smířovat národ s nepřáteli, a pak je to služba ne národu, ale hřích na národu,“ nabádá. Nejedlý tento názor vyslovil u příležitosti oslav Smetanových v roce 1944, Dvořákův jubilejní rok však splňuje všechny parametry jeho kritiky. Oslavy se konaly pod protektorátem státního prezidenta Háchy, Nejedlým považovaného za kolaboranta, některých koncertů či představení se zúčastnili i představitelé okupační správy. Nejedlý svou kritikou nevylučuje jakoukoliv kulturní činnost, jen „[...] nikdy to nesmí být za účasti nebo dokonce pod protektorátem vrahů národa [...]“.⁸¹

Otakar Šourek takto přísné hodnocení oslav nesdílel, naopak mínil, že „[...] je možno již bez nadsázky říci, že průběh těchto oslav byl po celé naší vlasti mimořádně radostný a povznášející a že podstatně přispěl k nejširšímu uvědomění Dvořákovy velikosti a jeho významu pro českou národní kulturu.“⁸² Také Jan Racek byl průběhem Dvořákova jubilejního roku nadšen: „Snad málokdy dovedl český národ oslavovat svého genia s takovou opravdovou, upřímnou a láskyplnou bezprostředností, jak to učinil letos v jubilejním roce Dvořákově, v roce jednoho z našich největších hudebních geniů. Vždyť jímavé a ušlechtilé velkolepé kouzlo Dvořákova díla, tak blízké citění lidu, proniklo letos do všech vrstev národa a stalo se předmětem obdivu i v těch koutech naší vlasti, kam zpravidla jen stěží proniká závan českého tvůrčího genia.“ „[...] slyšeli [jsme] mistrovo dílo téměř v naprosté celistvosti a v poučném sousedství ostatní české tvorby. V tom snad tkví jeden z největších kladů Dvořákova jubilejního roku!“⁸³

Především v letošním roce, Roce české hudby 2014, nás může rozsah, intenzita i celospolečenský dopad dvořákovských oslav v roce 1941 v lecčem inspirovat.⁸⁴

81) Všechny citace viz NEJEDLÝ, Zdeněk: *Moskevské stati*, Svoboda, Praha 1950, s. 54–55.

82) ŠOUREK, Otakar: *Prohra boje proti Dvořákovi*, Venkov, 23. 11. 1941.

83) RACEK, Jan: *Antonín Dvořák v tradici české hudby*, Národní divadlo, roč. 19, č. 1, 1. 9. 1941, s. 4, resp. 5.

84) Zkrácený text studie byl publikován pod názvem *Příběhy předmětů z Muzea Antonína Dvořáka. Dvořákův jubilejní rok* v časopise *Harmonie*, 2014, č. 10, s. 29–31.

The Dvořák Jubilee of 1941

KATEŘINA NOVÁ

The Dvořák jubilee of 1941, i.e. the musical celebrations accompanying the 100th anniversary of the birth of Antonín Dvořák, was absolutely unique in terms of its scope, intensity, and the involvement of amateur musical ensembles. Over 3,500 musical events took place in just a year, with contributions by such important musical institutions as the Czech Philharmonic and the National Theatre, and the state radio broadcasting company also joined in the celebrations. The official Prague celebrations were organized by the Culture Council and its working committee led by Otakar Šourek, and hundreds of other events were held spontaneously throughout the territory of the Protectorate of Bohemia and Moravia. The celebrations included a number of exhibitions, publications, releases of gramophone records, and commemorative objects.

Antonín Dvořák – Protectorate of Bohemia and Moravia – Culture Council of the Czech National Council, center for cultural and educational activity of the National Union – Czech Philharmonic – Václav Talich – Otakar Šourek – Antonín Dvořák Society – musical celebrations

The music of Antonín Dvořák (1841–1904) constitutes a strongly established, integral component of Czech musical culture, so the composer's anniversaries have always attracted and still attract a great deal of attention. The year 1901 saw celebrations of the composer's sixtieth birthday, and anniversaries of his death were commemorated in 1924, 1929, and 1934, but none of those celebrations matched the intensity or the scale of the commemorations of the 100th anniversary of the composer's birth in 1941, the Dvořák jubilee year.¹

This study is an introduction to the issue of the Dvořák jubilee, and it certainly has no ambition of comprehensively covering the year-long celebrations. Rather, it sets out to sketch the broad outlines and identify certain particular aspects of the Dvořák celebrations.

The period of Nazi occupation of Bohemia and Moravia had an unusual wealth of cultural manifestations in spite of (or precisely because of) the severely limited possibilities for political statements. In 1939, with the participation of tens of thousands of people, the remains of Karel Hynek Mácha were transferred demonstratively to Vyšehrad Cemetery in Prague, and there were events with names like *Czech Book Month* and *Prague Musical May*. The latter was followed upon a year later by the considerably expanded *Czech*

This work was financially supported by Ministry of Culture of the Czech Republic (DKRVO 2014/42, National Museum, 00023272).

1) I have already dealt briefly with the topic of the Dvořák jubilee in my study *Sondy do vztahu Václava Talicha a Otakara Šourka na pozadí jejich vzájemné korespondence v letech 1939–1956 (dokončení)* (Probes into the Relationship between Václav Talich and Otakar Šourek against the Background of Their Mutual Correspondence between 1939 and 1956), *Hudební věda* (Musicology), Vol. 50, 2013, Nos. 1–2, pp. 145–178.

Musical May.² That same year, i.e. in 1940, there was a Jan Zrzavý exhibition and another exhibition titled *Towards a New Architecture*.³ The year 1941 brought not only the Dvořák celebrations that we will be discussing below, but also the 150th anniversary of the death of W. A. Mozart.⁴ All of the Beethoven symphonies were performed in 1942, there were celebrations of the 50th anniversary of the founding of the Czech Quartet, and a festival of contemporary music called *Spring of Czech Music* took place. The year 1943, for example, was dedicated to commemorating the ninetieth anniversary of the birth of the poet Jaroslav Vrchlický, who had died many years earlier. In 1944, the attention of the musical public was focused on the 70th birthday of the late composer Josef Suk.

The year 1941 is regarded as one of the turning points of the Protectorate of Bohemia and Moravia. Compulsory labor was enacted in January, and that June Nazi Germany went to war against the Soviet Union. In September Reinhard Heydrich was appointed as Acting Reich Protector, and he immediately declared a state of civil emergency, which limited more than just cultural life in the protectorate. All of those events impacted the daily lives of citizens, including musical life.⁵ The only legal Czech political organization was called National Union (Národní souručenství), one component of which was a Culture Council. National Union was originally intended to serve as a tool of passive resistance, to prevent the Germanization of the nation, and to demonstrate patriotism.⁶ This perception gradually weakened after the outbreak of the Second World War during 1940 and early 1941. The institution was transformed over time into a loyal servant of the occupying power, and by 1943 it had lost practically all of its influence over events in the Protectorate.⁷ The year 1941 found itself in the middle of this process, and it is clear that an event on the scale of the Dvořák jubilee or having a similar subtext would have been unthinkable by 1942, when Reinhard Heydrich was carrying out public administration reforms and when the collaborator Emanuel Moravec was in charge of the Ministry of Education and National Enlightenment.

2) Culture Council of the Czech National Council, center for cultural and education activity of National Union: *Zpráva o činnosti Kulturní rady 1939–1942* (Report on Activities of the Culture Council 1939–1942), Prague 1942, p. 45: according to this source, the number of musical productions was 2,346.

3) See e.g. MICHLOVÁ, Marie: *Protentokrát aneb česká každodennost 1939–1945* (For the Time Being or Czech Everyday Life), Čas (Time), Řitka 2012, p. 44.

4) Vlasta Reittererová compares the celebrations of the two jubilees in her study *Zwischen Mozart und Dvořák 1941*, in: *Musik im Protektorat Böhmen und Mähren (1939–1945): Fakten, Hintergründe, historisches Umfeld*, ed. Andreas Wehrmeyer, Ricordi, München 2008, pp. 169–192.

5) See e.g. *Válečný rok 1941 v československém domácm a zahraničním odboji: sborník k mezinárodní konferenci* (The Wartime Year 1941 in the Czechoslovak Home and Foreign Resistance: Proceedings of the International Conference), ed. Ladislav Kudrna, Ústav pro studium totalitních režimů (Institute for the Study of Totalitarian Regimes), Prague 2012; MARŠÁLEK, Pavel: *Protektorát Čechy a Morava: státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939–1945* (The Protectorate of Bohemia and Moravia: Constitutional and Political Aspects of the Nazi Occupation Regime in the Czech Lands 1939–1945), Karolinum, Prague 2002; BRYANT, Chad Carl: *Praha v černém: nacistická vláda a český nacionalismus* (Prague in Black: The Nazi Government and Czech Nationalism), Argo, Prague 2012.

6) Ninety-eight percent of the male population of the Protectorate joined the National Union.

7) VEČEŘA, Pavel: *Národní souručenství* (National Union), in: Malíř, Jiří et al.: *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861–2004* (Political Parties: The Development of Political Parties and Movements in the Czech Lands and Czechoslovakia in the Years 1861–2004), Doplněk, Brno 2005, pp. 1091–1103.

The first mention of plans to hold a music festival for the Dvořák 100th anniversary is an entry in the chronicle of the Association for the Erection of a Monument to Master Antonín Dvořák in Prague – later the Antonín Dvořák Society.⁸ From the entry dated 5 June 1939, we learn of a meeting between Otakar Šourek and the conductor Václav Talich concerning the holding of Dvořák celebrations in cooperation with Umělecká beseda (Arts Forum) and the Prague Conservatory. On this basis, a resolution was adopted for holding a meeting of all of the institutions involved. Thus nearly two years passed between the first ideas and the final realization of the 1941 Dvořák jubilee. Already the preparations were monitored by the public with interest and became a frequent topic of discussion. In August 1940 Mirko Očadlík pointed out that “The Dvořák jubilee must become a mobilization of Czech cultural forces, so it can truly be heard as a manifestation of the Czech creative spirit,” because “standing at the threshold of the Dvořák Centennial Jubilee, we realize in this case, as with any jubilee, what actually will be required to keep the event from coming across as an empty, formal celebration.”⁹ On New Year’s Day of 1941, the daily newspapers printed a report urging musical organizations to participate in the celebrations.¹⁰

In Prague and Brno, the Culture Council took charge of organizing the official celebrations.¹¹ On 15 June 1940, the Antonín Dvořák Society sent an official letter to the Culture Council suggesting that it take on the organizing of the Dvořák celebrations, and at the same time the Society offered the cooperation of its personnel. The Culture Council reacted to the letter with a letter of its own dated 5 July of that year, reporting that the Society’s proposal had been ratified by the Culture Council music and theatre department.¹²

The following persons were appointed as members of the Dvořák Jubilee working committee established by the Culture Council on 11 December 1940:¹³ Otakar Šourek (committee chairman),¹⁴ Richard Stretti (committee vice chairman, chairman of the ADS),

8) The organization was renamed as the Antonín Dvořák Society in 1944, although the changing of the name had already been under consideration in 1941. I wish to thank the Antonín Dvořák Society for kindly lending me the chronicle. That source is where I found the majority of the information about preparations and preliminary organization of the celebrations. In the text below the Antonín Dvořák Society is abbreviated as the ADS.

9) OČADLÍK, Mirko: *V předvečer Dvořákova jubilea* (On the Eve of the Dvořák Jubilee), Brázda (The Furrow), Vol. 3, No. 35, 28 Aug. 1940, p. 432.

10) ŠOUREK, Otakar: *Na prahu roku Dvořákova* (At the Threshold of the Dvořák Year), Venkov (Countryside), 1 Jan. 1941, p. 6.

11) Its full name was Culture Council of the Czech National Council, center for the culture and education activity of National Union. It was divided into nine departments, and it had a chairman and a board of directors. Its task was to cover the cultural life in the Protectorate; it was of an apolitical, volunteer character.

12) The chairman of the ninth department of the Culture Council, i.e. the music and theatre department, was Otakar Šourek.

13) See KUNA, Milan: *Václav Talich 1883–1961: šťastný i hořký úděl dirigenta* (Václav Talich 1883–1961: The Happy and Bitter Fate of a Conductor), Academia, Prague 2009, p. 789. Milan Kuna gives this date, which I have not been able to verify in other sources.

14) Several different organizations were brought together in the person of Otakar Šourek. He was the chairman of the music department of the Culture Council, a founding member of the ADS, vice-chairman of the Music Department of Umělecká beseda (Arts Forum), and last but not least, from 1940 he served as the chairman of the Czech Chamber Music Society. All of those organizations joined actively in the celebrations.

Josef Bachtík (a writer on music and a high municipal commissioner), Jiří Dostál (head of the music department of the Central Municipal Library, in charge of promotion¹⁵), Jaromír Fiala (professor, in charge of celebrations at schools), Josef Horák (secretary of the Culture Council), Karel Boleslav Jirák (composer, director of the state radio company's music department who was in charge of radio broadcasting), Jindřich Květ (a writer on music and a superior court councilor), František Krofta (head of the Pěvecká obec česká – Czech Vocal Society, entrusted with getting singers involved), Jaroslav Mikan (a professor who handled the exhibition connected with the celebrations), Václav Mikota (director of the publishing house Hudební matice, in charge of publications), Jiří Míšek (a professor in charge of minor events), Miloš Popel (secretary of the Culture Council), Josef Soukup (a professor), Metod Vymetal (conductor of the Pěvecké sdružení pražských učitelek – a women's choir for Prague's teachers – who supervised celebrations held in churches).¹⁶

The country's president Emil Hácha served as the patron of the celebrations. He agreed to do so during an audience on 16 January 1941, when representatives of the Culture Council informed him about the extent and importance of the planned celebrations.¹⁷ The president then participated at a few selected concerts and performances.

The Dvořák jubilee was intended as a nationwide undertaking. Joining in the celebrations were not only big cities and towns, but also even smaller villages – to the extent of their available personnel and artistic capabilities. For those organizers who lacked much experience with presenting musical events, the Culture Council prepared an aide – a brochure giving practical advice and instructions on how to assemble a programme, what repertoire to choose etc.¹⁸ Another practical publication was issued for the same purpose – *A Manual for Those Honoring Dvořák's Music and for Organizers of His Celebrations*.¹⁹ Besides a poem by Jaroslav Vrchlický and a foreword by Otakar Šourek, it primarily provides a list of Dvořák's works, music by Dvořák issued on gramophone records, and a bibliography of Czech literature about the composer.

15) Source for information about the roles of individual committee members: see footnote no. 2, p. 47.

16) This complete list of members was published in: *Památce Antonína Dvořáka: [na památku Dvořákova jubilejního roku 1941]* (In Memoriam Antonín Dvořák: In Commemoration of the Antonín Dvořák Jubilee of 1941), Culture Council of the Czech National Council, Prague 1942, p. 49.

17) See Archiv Kanceláře prezidenta republiky (The Archives of the Office of the President of the Czech Republic, hereinafter AKPR), D 00295/41, inv. no. 1281/D, shelf mark S 11 534/44, carton 213. All of the documents cited below from the AKPR are kept under that inventory number, so I will not repeat it in the text that follows; instead I will refer to the specific designation of the documents. Also kept under shelf mark D 00295/41 at the AKPR is the official request of the Cultural Council for the acceptance of patronage, dated 15 January 1941.

18) [MÍŠEK, Jiří]: *Oslavy Antonína Dvořáka 1841–1941. Programové návrhy pro oslavné večery a koncert* (Antonín Dvořák Celebrations 1841–1941. Suggested Programmes for Evening Celebrations and Concerts), Culture Council, Prague 1941.

19) *Dvořákův jubilejní rok 1941: Příručka pro ctitele Dvořákova díla a pro pořadatele jeho oslav: V roce stého výročí narození mistrova* (The Dvořák Jubilee 1941: A Manual for Those Honoring Dvořák's Music and for Organizers of His Celebrations), ed. Václav Mikota, Culture Council, Prague 1941.

The official Prague celebrations were held throughout the year, divided into two series. According to the official brochure,²⁰ 38 performances were included in the spring series, while the autumn series consisted of 16 musical productions.²¹

When examining the programming of the two Prague series, we find that Dvořák's oratorios, cantatas,²² and operas²³ received a great deal of attention, unlike his songs and piano works, which were performed rather more sparingly. Dvořák's symphonies nos. 4, 5, 6, 7, and 9 were played, as well as nearly all of his symphonic poems and rhapsodies.

The Czech Philharmonic and its conductor Václav Talich opened the spring series of celebrations on 19 March. The programme featured Dvořák's *Hussite Overture*, op. 67, followed by an address by the composer Josef Bohuslav Foerster.²⁴ The concert continued with the cantata *Te Deum*, op. 103 sung by Marie Podvalová and Jan Konstantin together with the Český pěvecký sbor (Czech Choir conducted by Jan Kühn), and the *Symphony No. 6 in D Major*, op. 60 brought the gala evening to a close.

The final concert of the spring series was not listed in the official brochure – it had not been made public and was only for invited guests. It took place on 11 June in the Spanish Hall at Prague Castle, and its organization was taken over from the Culture Council directly by the office of the President of the Republic, Dr. Emil Hácha.²⁵ The programme consisted of the *Serenade in D Minor*, op. 44, the *Serenade in E Major*, op. 22 and the *Czech Suite in D Major*, op. 39, performed by the Czech Philharmonic conducted by Václav Talich.²⁶

The autumn cycle opened with a ceremonial gathering at the National Theatre on 7 September at eleven o'clock in the morning. Among those in attendance was President Emil Hácha, who was welcomed in the vestibule by Karel Domin and Otakar Šourek representing the Culture Council. Also attending were leading representatives of the protectorate government, including, among others, the prime minister General Alois Eliáš.²⁷ The Czech Philharmonic and the conductor Václav Smetáček performed the overture

20) *Dvořákův jubilejní rok: Program oslav v Praze: Oslavy 100. výročí narození hudebního skladatele Dr. h. c. Antonína Dvořáka pod záštitou pana státního presidenta Dr. Emila Háchy péčí Kulturní rady: Březen-duben-květen-červen 1941* (The Dvořák Jubilee 1941: The Programme of Celebrations in Prague: Celebrations of the 100th Anniversary of the Birth of Dr. Antonín Dvořák under the Patronage of the State President, Dr. Emil Hácha through the Care of the Culture Council: March-April-May-June 1941), ed. Rudolf Hudec, Culture Council of the Czech National Council, center for cultural and education activity of National Union, Prague 1941.

21) *Dvořákův jubilejní rok: Program oslav v Praze: Oslavy 100. výročí narození hudebního skladatele Antonína Dvořáka pod záštitou pana stát. presidenta Dr. Emila Háchy péčí Kulturní rady: Září-říjen 1941* (The Dvořák Jubilee 1941: The Programme of Celebrations in Prague: Celebrations of the 100th Anniversary of the Birth of Dr. Antonín Dvořák under the Patronage of the State President, Dr. Emil Hácha through the Care of the Culture Council: September-October 1941), ed. Rudolf Hudec, Culture Council of the Czech National Council, center for cultural and education activity of National Union, Prague 1941.

22) All of Dvořák's oratorios and cantatas were performed except for *The American Flag*, op. 102.

23) All of Dvořák's operas were performed except for *Alfred, King and Charcoal Burner*, and *Vanda*.

24) Foerster's address as well as the addresses by Miloslav Hýsek, K. B. Jirák, and Otakar Šourek later appeared in print; see *Památce Antonína Dvořáka: [na památku Dvořákova jubilejního roku 1941]* (In Memoriam Antonín Dvořák: In Commemoration of the Antonín Dvořák Jubilee of 1941), Culture Council of the Czech National Council, Prague 1942.

25) See AKPR, D 2547/41 or D 02350/41.

26) For more information about this concert, see NOVÁ, op. cit. in footnote no. 1, pp. 157–158.

27) See e.g. H. D.: *Oslava stých narozenin Antonína Dvořáka* (Celebrating the 100th Birthday of Antonín Dvořák), *České slovo* (Czech Word), 9 Sept. 1941, p. 6.

Václav Talich

Fotografie, autor neznámý, 30. léta 20. století / Photograph by an unknown photographer, 1930s
NM-ČMH-MAD 6171 11

My Country, op. 62 followed by *Hymn "Heirs of the White Mountain"*, op. 30 with the Hlahol Choir and Karel Šejna.

The concert of the Czech Philharmonic on 31 October, this time conducted by Rafael Kubelík, brought the official celebrations in Prague to a close. The performance included the overture *Othello*, op. 93, three *Biblical Songs*, op. 99 (sung by Jan Konstantin, a soloist at the National Theatre), the symphonic poem *A Hero's Song*, op. 111, then after the interval the *Symphony No. 9 ("From the New World")*, op. 95.

The conductor Václav Talich was an important figure in the celebrations. He participated in the spring celebrations with a series of eight evenings titled *Dvořák and His School* and several other concerts of the Czech Philharmonic; those programmes basically substituted for the festival *Czech Musical May*. He was less active during the autumn series, but he still conducted several performances in the cycle of Dvořák's

operas. An act of significance was his production of Dvořák's last opera *Armida*, op. 115, which had not been seen on the stage of the National Theatre since Otakar Ostrčil's production in 1928. Talich conducted the opera at the National Theatre until 1943, then the following year the task of conducting two more performances was assumed by František Škvor.²⁸ President Hácha was among those attending the opera's premiere on 22 November.²⁹ During the interval, he received in his loge the education minister Jan Kapras and also representatives of the Culture Council, the chairman M. Hýsek, O. Šourek, and R. Stretti.³⁰ "The success of 'Armida' was great, [...] it means satisfaction for Antonín Dvořák."³¹ Mirko Očadlík, otherwise an inveterate opponent of Talich, acknowledged the quality of the production.³²

28) See the on-line archives of the National Theatre, available at: <http://goo.gl/pfGcr0> [downloaded on 22 April 2014].

29) In the official brochure, the date of the premiere is given as 21 October, so the premiere was postponed.

30) See AKPR, D 4767/41, D 4741/41.

31) KOVAL, K[arel]: *Slavné zadostiučnění Antonínu Dvořákovi* (Glorious Satisfaction for Antonín Dvořák), Venkov (Countryside), 25 Nov. 1941, p. 6.

32) OČADLÍK, Mirko: *Obnovená Armida* (The Revival of Armida), *Brázda* (The Furrow), Vol. 4, No. 49, 3 Dec. 1941, pp. 583–584. For an example of Očadlík's attacks against Talich, see: „Les v české opeře“ a co z toho plyne ("The Forest in Czech Opera" and What It Implies), *Brázda* (The Furrow), Vol. 4, No. 20, 13 May 1941, pp. 236–238.

The Prague Quartet (Willy Schweyda, Herbert Berger – violin, Ladislav Černý – viola and Ivan Večtomov – cello) was largely responsible for the presentation of Dvořák's chamber music during the spring series. On five evenings, they played eight of Dvořák's string quartets, and in collaboration with other performers they also played the *Piano Quartet No. 2 in E-Flat Major*, op. 87, three string and piano quintets, and the *String Sextet in A Major*, op. 48. The Prague Piano Trio (Oldřich Kredba – piano, Vladimír Hanousek – violin, Václav Stoupa – cello) performed three piano trios including the popular “*Dumky*” Trio, op. 90. A number of other musical ensembles and performers joined in the celebrations including, to name a few, the Czech Trio, teachers' choral societies from Moravia and Prague, the Český pěvecký sbor (Czech Choir), Symfonický orchestr FOK (Prague Symphony Orchestra), the cellist Miloš Sádlo, several soloists from the National Theatre, the conductors Karel Boleslav Jiráček, Karel Nedbal, Otakar Jeremiáš, and many others.

The anniversary of Dvořák's birth was celebrated by more than just the playing of his music. As part of the autumn series, Jaroslav Mikan prepared an exhibition on the life and works of A. Dvořák at the Museum of Decorative Arts in Prague, and J. Mikan was also the author of the catalogue issued by the Culture Council.³³ Exhibits were lent both by individuals such as Dvořák's heirs, O. Šourek, and J. Branberger and by institutions such as the Prague Conservatory and the National Museum in Prague. The exhibition also presented the results of a competition for a new stage design for Dvořák's *Rusalka*.³⁴ Richard Stretti opened the exhibition of memorabilia and music of Antonín Dvořák with an address on 8 September.³⁵ Although it was planned to run through 8 October, it closed early on 28 September.³⁶

The concerts as they are listed in the official brochures³⁷ issued by the Culture Council constituted the framework of the Prague celebrations, but those publications definitely do not contain everything that was done in Prague to celebrate Dvořák and his music. Besides the official events, concerts were organized by various associations and organizations on their own initiative. There is no list of such concerts, so all one can do is search through the pages of the daily press and try to reconstruct the course of the celebrations apart from the main events from the printed news reports and small comments. Just one such event worth recalling was a performance by the ensemble Větrník (Pinwheel) at the “D for 99” theatre, which combined recitation, music, and film to present the life and music of Antonín Dvořák; the performers included H. Bendová, H. Hrdinová, J. Benda, V. Brodský, V. Podzimek, Z. Řehoř, and Z. Trnka.³⁸ Also engaged in activity the pupils at a Prague-Vinohrady secondary school, where a student orchestra conducted by

33) MIKAN, Jaroslav: *Katalog výstavy památek a díla Antonína Dvořáka Praha 8. IX. – 8. X. 1941* (Catalogue of the Exhibition of Memorabilia and Music of Antonín Dvořák in Prague, 8 September – 8 October 1941), Culture Council of the Czech National Council, center for cultural and education activity of National Union, Prague 1941.

34) See AKPR, D 03782/41.

35) Richard Stretti (1875–1968), musical organizer and composer, chairman of the A. Dvořák Society for many years.

36) That day, Reich Protector Reinhard Heydrich declared martial law.

37) See footnotes nos. 20 and 21.

38) JEČNÝ, Hubert: *Portrét A. Dvořáka* (A Portrait of A. Dvořák), Vlajka (The Flag), 19 Nov. 1941, p. 4.

Prof. J. Pečený performed Dvořák's *Slavonic Dances*, waltzes, the *Polonaise in E-Flat Major*, and other works.³⁹ At a theatre in Vinohrady, the choreographer and dancer Milča Mayerová presented a dance matinee with Dvořák's symphonic poems *The Water Goblin*, op. 107, *The Noon Witch*, op. 108, and *The Golden Spinning Wheel*, op. 109. Iša Krejčí conducted the Symphony Orchestra of the Orchestral Association, and pupils from M. Mayerová's dance studio joined with the solo dancers.⁴⁰

In the text so far, we have dealt with official events held in Prague. Musical clubs and organizations, primarily in the countryside as well as in smaller towns in Bohemia and Moravia, also showed interest in participating in the celebrations.⁴¹ For example, the *Mass in D Minor*, op. 86 was performed in Trutnov,⁴² and *The Spectre's Bride*, op. 69 was played in Mladá Boleslav.⁴³ Joining the celebrations were the local orchestral association in Železný Brod⁴⁴ and the Pernštýn Chorus in Pilsen.⁴⁵ In Kroměříž, the conductor Eugen Třasoň together with the symphony orchestra operated by the state radio affiliate in Brno, the Moravian mixed choir, and vocal soloists from Brno performed *The Spectre's Bride*, op. 69 on 14 June.⁴⁶ Rudolf Vašata conducted the oratorio *Stabat mater*, op. 58 at the Kladno Municipal Theatre with soloists from Prague's National Theatre, the Smetana Vocal Society, other choral singers from Kladno, and with the participation of the Středočeská filharmonie (Central Bohemia Philharmonic).⁴⁷ The musical theatre department of the Hradec Králové History Museum put on an exhibition titled *Antonín Dvořák and Hradec Králové*,⁴⁸ an exhibition titled *Dvořák and Moravia* was held in Brno at the Besední dům (Community Hall),⁴⁹ and the Dvořák Museum Society in Kralupy nad Vltavou presented a short-term exhibition titled *Dr. A. Dvořák, jeho rodný kraj, život a dílo* (Dr. A. Dvořák, His Native Region, Life, and Works).⁵⁰

39) See: *Studenti oslavují Dvořáka* (Students Celebrating Dvořák), Brázda (The Furrow), Vol. 4, No. 24, 11 June 1941, p. 284; a: *Vinohradští studenti vzpomněli Antonína Dvořáka* (Students in Vinohrady Commemorated Antonín Dvořák), Národní střed (National Center), 4 April 1941, p. 5.

40) See e.g.: a: *Dvořákovské taneční matinee* (A Dvořák Dance Matinee), Národní střed (National Center), 22 April 1941, p. 5.

41) Just like the unofficial Prague concerts, an overall listing of activities outside of Prague would have to be reconstructed from the period press and other sources. Such a task is beyond the scope of such a brief text, but appropriate space will be dedicated to it in a dissertation under preparation by the author of this study.

42) Ibid.

43) *Oslavy Dvořákova jubilejního roku v severních Čechách* (Celebrations of the Dvořák Jubilee in Northern Bohemia), Národní střed (National Center), 27 May 1941, p. 6.

44) Ibid.

45) *Pěvecký spolek Pernštýn uctil památku Dvořákovu* (The Pernštýn Choral Society Honored Dvořák's Memory), Národní střed (National Center), 22 April 1941, p. 5.

46) See the concert programme kept at the National Museum – Czech Museum of Music – A. Dvořák Museum (hereinafter NM-ČMH-MAD), inv. no. 1506 II.

47) See the concert programme kept at the NM-ČMH-MAD, inv. no. 1523 II.

48) *Výstava Antonína Dvořáka v Hradci Králové* (The Antonín Dvořák Exhibition in Hradec Králové), Vlajka (The Flag), 6 Sept. 1941, p. 6.

49) *V Brně otevřeli výstavu Dvořák a Morava* (The Exhibition Dvořák and Moravia Opens in Brno), Národní střed (National Center), 18 April 1941, p. 5.

50) ZÁSTĚRA, Josef Kl.: *Jubilejní výstava: Dr. A. Dvořák, jeho rodný kraj, život a dílo* (Jubilee Exhibition: Dr. A. Dvořák, His Native Region, Life, and Works), Podřipský kraj (Podřipsko Region), Vol. 6, No. 4, 1941, pp. 99–119.

Shromáždění na pražském Vyšehradě při příležitosti úmrtího dne Antonína Dvořáka / Gathering at Prague's Vyšehrad Cemetery to commemorate the anniversary of the death of Antonín Dvořák

1. 5. 1941, zprava Jaroslav Eminger, Magda Šantrůčková-Dvořáková, uprostřed skupiny Otakar Kádner, zcela vlevo Otakar Šourek / 1 May 1941, from the right: Jaroslav Eminger, Magda Šantrůčková-Dvořáková, in the middle of the group: Otakar Kádner, on the far left: Otakar Šourek

Fotografie, autor neznámý / Photograph by an unknown photographer

NM-ČMH-MAD, č. př. / Acquisition no. 88/98

The year of the 100th anniversary of Dvořák's birth was also in inspiration for several musical writers and scholars. A number of publications appeared on the topic of the composer's relationship to the region (*Antonín Dvořák a Plzeň* [Antonín Dvořák and Pilsen] by Antonín Špelda, *Vztahy Antonína Dvořáka ke Kladnu* [Antonín Dvořák's Relationship with Kladno] by Cyril Novotný, *Dvořák a Písek* [Antonín Dvořák and Písek] by Karel Polesný, *Dvořák a Nymburk* [Dvořák and Nymburk] by Zdeněk Culka, *Antonín Dvořák a Morava* [Antonín Dvořák and Moravia] by Jan Racek etc.),⁵¹ as well as biographical studies (e.g. *Antonín Dvořák: Nástin života a díla* [Antonín Dvořák: A Sketch of His Life and Works] by Josef Bachtík, *Antonín Dvořák* by Jaroslav Hloušek, another work with the same title by Otakar Šourek, and *Antonín Dvořák: jak žil a co dal národu a světu* [Antonín Dvořák: How He Lived and What He Gave His Nation and the World] by Karel Polman).⁵² Otakar Šourek

51) ŠPELDA, Antonín: *Dr. Antonín Dvořák a Plzeň: studie* (Dr. Antonín Dvořák and Pilsen: A Study), Grafické závody Pour a spol. (Pour and Company Graphics), Pilsen 1941; NOVOTNÝ, Cyril: *Vztahy Antonína Dvořáka ke Kladnu* (Antonín Dvořák's Relationship with Kladno), Výbor pro Dvořákovy oslavy na Kladně (Committee for the Dvořák Celebrations in Kladno), Kladno 1941; POLESNÝ, Karel: *Antonín Dvořák a Písek: několik poznámek k výstavě Praplánu v létě 1941* (Antonín Dvořák and Písek: A Few Comments on the Praplán Exhibition in the Summer of 1941), Vladimír Hruška, Písek 1941; CULKA, Zdeněk: *Antonín Dvořák a Nymburk* (Antonín Dvořák and Nymburk), Nymburský Hlahol (Hlahol Choral Society in Nymburk), Nymburk 1941; RACEK, Jan: *Antonín Dvořák a Morava: vzpomínková črta k stému výročí mistrova narození* (Antonín Dvořák and Moravia: A Sketch to Commemorate the 100th Anniversary of the Master's Birth), Topičova edice (Topič Edition), Prague 1941.

52) BACHTÍK, Josef: *Antonín Dvořák: Nástin života a díla* (Antonín Dvořák: A Sketch of His Life and Works), Fr. A. Urbánek, Prague 1941; HLOUŠEK, Jaroslav: *Antonín Dvořák: O životě a díle velikého českého umělce* (Antonín Dvořák: On the Life and Works of a Great Czech Artist), Česká grafická unie (Czech Graphics Union), Prague 1941; ŠOUREK, Otakar: *Antonín Dvořák*, Hudební matice Umělecké besedy (Music Foundation of the

published a successful collection of correspondence titled *Antonín Dvořák přátelům doma* (Antonín Dvořák to His Friends at Home) (which Mirko Očadlík even rated as the greatest and most lasting benefit of the Dvořák Jubilee),⁵³ and Jaroslav Albrecht published *Dvořákovy opery a česká kritika hudební* (Dvořák's Operas and Czech Music Criticism).⁵⁴ Somewhat in its own category is a publication by Celestin Ryppl⁵⁵ with contributions by Václav Talich, Josef Bachtík and others. The core of the publication was a text by C. Ryppl, in which he emphasizes Dvořák's relationship with Germany and the fact that Dvořák "was able to find a way to relate positively to his political circumstances and especially towards German culture", because "the course of Dvořák's life was closely tied to German culture."⁵⁶

The gramophone record industry also took advantage of the Dvořák anniversary to increase production. Dvořák's works appeared on records released by Ultraphon and Telefunken with performances by eleven conductors.⁵⁷ Through the Melantrich publishing house, the Culture Council distributed a plaster bust of Dvořák created by the artist Jan A. Vítěk as well as a portrait of Dvořák painted by Max Švabinský.⁵⁸

The publishing house Hudební matice Umělecké besedy (Music Foundation of the Arts Forum) prepared a complete vocal score of Dvořák's last opera *Armida*, op. 115. Karel Šolc made the piano arrangement, and Otakar Šourek added a foreword. That act was described as "the most important new publication".⁵⁹ Editions were also published of Dvořák's songs and choruses, opera excerpts etc.

The state radio station also joined in the jubilee celebrations, preparing the performing of Dvořák's complete works.⁶⁰ A weekly newsreel showed footage from the ceremonies at Nelahozeves (7 Sept.) and at the Master's grave in Vyšehrad, from Talich's performance of the *Slavonic Dances* (8 Sept.), from the concert of the Smetana Choir in Pilsen, and from other events held as part of the celebrations of the anniversary.⁶¹

Arts Forum), Prague 1941; POLMAN, Karel: *Antonín Dvořák, jak žil a co dal národu a světu* (Antonín Dvořák: How He Lived and What He Gave His Nation and the World), Ústřední učitelství a knihkupectví (Central Pedagogical Publishing and Bookselling), Prague 1941.

53) *Antonín Dvořák přátelům doma* (Antonín Dvořák to His Friends at Home), ed. Otakar Šourek, Melantrich, Prague 1941; OČADLÍK, Mirko: *Dopisy Antonína Dvořáka* (The Letters of Antonín Dvořák), Brázda (The Furrow), Vol. 4, No. 40, 1 Oct. 1941, p. 477.

54) ALBRECHT, Jaroslav: *Dvořákovy opery a česká kritika hudební* (Dvořák's Operas and Czech Music Criticism), Vyšehrad, Prague 1941.

55) Celestin Ryppl (1894–1945) was a composer, pianist, writer on music, and official at the Ministry of Education and National Enlightenment under the protectorate. He was known for his activist, pro-German attitude.

56) RYPL, Celestin et al.: *Sborník k oslavě stoletých narozenin Antonína Dvořáka 1841–1941* (A Collection of Essays Celebrating the 100th Anniversary of the Birth of Antonín Dvořák 1841–1941), Evropské vydavatelstvo (European Publishing), Prague 1941, pp. 39–40.

57) [V *Dvořákově jubilejním roce...* (In the Year of the Dvořák Jubilee)], Národní divadlo (National Theatre), Vol. 19, No. 2, 15 Sept. 1941, pages not numbered.

58) Cf. e.g. AKPR D 4325/41.

59) See footnote no. 20, p. 17.

60) See e.g. *Vstup k oslavám Dvořákovým* (Entering the Dvořák Celebrations), Týden rozhlasu (Radio Weekly), Vol. 7, No. 5, 1 Feb. 1941, p. 2.

61) See e.g. footnote no. 2, p. 50. A copy of the newsreel is kept at the NM-ČMH-MAD, inv. no. 7103 V.

The tendency to return to the past and to traditions in all fields of culture increased greatly during the period of the protectorate.⁶² “In tradition [one] seeks a focal point for development and a return to older genres and methods proven in the past, [which are] regarded as the sole center of security of the nation’s existence.”⁶³ Although the initial impulse for the holding of such pompous celebrations was undoubtedly respect and love for the great Czech composer, some of the events were understood by the broader public primarily as a demonstration of patriotism – in the words of the historian František Červinka: “Czech culture became the badge of patriotism, and in the guise of being apolitical, in the consciousness of the inhabitants and of the artists among them – poets, writers, dramatists, composers, performers, visual artists – it acquired the meaning of a paramount ideological weapon in the struggle against fascism.”⁶⁴ According to official Culture Council materials, a total of over 3,500 musical productions were held⁶⁵ all over the protectorate. The response of the press was also monumental – the Culture Council lists over 3,500 press reports.⁶⁶

The Dvořák celebrations did not always proceed in the spirit of honoring the master’s genius. Voices were also raised questioning both the overall concept of the celebrations and the motives and professionalism of individual participating artists. On the pages of the journal *Brázda* (The Furrow),⁶⁷ Mirko Očadlík expressed dissatisfaction with the programming of the celebrations (or specifically of the spring series). Above all, there were no series of the complete Dvořák operas and symphonies. In the spring series, the operas *Alfred*, *King and Charcoal Burner*, and *Vanda* were absent, and in the autumn, only the opera *Armida* was added. Očadlík mostly blames Václav Talich, the administrator of the opera ensemble of the National Theatre, for this shortcoming – “We note in the set of the main points of the Prague Dvořák jubilee programming that it is dictated by the personal interests of Václav Talich, namely repertoire that Talich has ready.” In connection with this, he objects to Talich’s series *Dvořák and His School* – Očadlík would have preferred the performing of all of Dvořák’s works instead of those of his pupils (which should have come later and only secondarily). The result of this expansion is more of a dispersion rather than a presentation of Dvořák’s work in a broader context. “What is the Dvořák Jubilee really all about? Dvořák’s music or the personal prestige of the conductor?”,⁶⁸ he asks. He regards the preparations of the National Theatre for such an important anniversary as totally insufficient; basically, old productions were just dusted off and given a new

62) ČERVINKA, František: *Česká kultura a okupace* (Czech Culture and the Occupation), Torst, Prague 2002, p. 65 ff.

63) OČADLÍK, Mirko: *Revidujeme tradici* (Let Us Revise Tradition), *Brázda* (The Furrow), Vol. 4, No. 1, 1 Jan. 1941, p. 9.

64) ČERVINKA, František: *Česká kultura a okupace* (Czech Culture and the Occupation), Torst, Prague 2002, p. 41.

65) See footnote no. 2, p. 50; Milan Kuna states the figure as 3,591, see footnote no. 13, p. 188.

66) See Culture Council of the Czech National Council, center for cultural and education activity of National Partnership: *Přehled činnosti v podzimním a zimním období 1941–1942* (An Overview of Activity in the Autumn and Winter Season), Prague 1942, p. 6.

67) OČADLÍK, Mirko: *Dvořákův jubilejní rok* (The Dvořák Jubilee), *Brázda* (The Furrow), Vol. 4, No. 15, 9 April 1941, pp. 177–178.

68) *Ibid.* for both quotes, p. 178.

title as a series. Moreover, he calls the preparations sloppy and hasty.⁶⁹ He bitterly notes the fact that space in the media was dominated by Otakar Šourek, whose opinions were simply repeated. On the other hand, Otakar Šourek sees logic in the conception of the programmes planned for the series *Dvořák and His School*,⁷⁰ while Václav Talich defends this concept as an attempt to “show how the many stimuli of the teacher first assumed a definitive form in his pupils.”⁷¹

The fact that the struggles over Dvořák were not yet completely over, that they were still relevant for young composers, and that their reverberations were continuing in 1941 is shown by the polemics that erupted on the pages of the press between Otakar Šourek and Mirko Očadlík. Iša Krejčí provided the stimulus for the discussion with his text *The Struggle against Dvořák Seen with Today's Detachment* in the journal *Rytmus*.⁷² In his text, he summarizes the course of the struggles, which he defines as the opposing of two creative types – the purposefully creating type (Smetana) and the spontaneously instinctive type (Dvořák). In doing so, he opposes the condemnation of one type or the other, and he ends his essay by declaring: “The present-day attitude of the Czech musician concerning the old disputes over Dvořák is no longer expressed by the burning question of ‘Smetana or Dvořák’, but instead by a joyous affirmation: ‘Both Smetana and Dvořák!’”⁷³ Mirko Očadlík reacted to that text with another article in the journal *Brázda* (The Furrow) titled *Tak zvaný „boj o Dvořáka“* (The So-Called “Struggle against Dvořák”).⁷⁴ He objects that the struggle (about the course of which Krejčí is supposedly unaware) was not a struggle against Dvořák, but rather against an anti-Smetana current in Czech musical life, which, by the elevating of Dvořák’s importance, was attempting to relegate Smetana’s importance to the background; Dvořák himself had supposedly once made boorish, aggressive comments directed at Smetana. Otakar Šourek responds to Očadlík with the article *Prohra boje proti Dvořákoví* (The Struggle Against Dvořák Is Lost) printed in the newspaper *Venkov* (Countryside).⁷⁵ In it, he deals with Očadlík’s assertions one by one (in particular those concerning Dvořák’s disrespect towards Smetana and the legitimacy of commentary by “persons not involved” in the old disputes), and he generally accuses Očadlík of being “misleading” and of a lack of specifics in his statements. In summation, he concludes: “One of the undeniable successes of the Dvořák jubilee is that it has fundamentally contributed towards the complete defeat of the former struggle against Dvořák.”⁷⁶ Očadlík

69) See OČADLÍK, Mirko: *Jak „Prodaná nevěsta“ ke cti přišla* (How “The Bartered Bride” Came to Be Honored), *Brázda* (The Furrow), Vol. 4, No. 24, 11 June 1941, p. 285.

70) ŠOUREK, Otakar: *Sukův koncert v Národním divadle* (Suk’s Concert at the National Theatre), *Venkov* (Countryside), 17 May 1941.

71) TALICH, Václav: *Úvodem* (Introduction), *Národní divadlo* (National Theatre), Vol. 18, No. 13, 30 April 1941, p. 1.

72) KREJČÍ, Iša: *Dvořákovský boj s dnešního odstupu* (The Struggle against Dvořák Seen with Today’s Detachment), *Rytmus* (Rhythm), Vol. 7, 1941–1942, No. 1, pp. 2–4.

73) *Ibid.*, p. 4.

74) OČADLÍK, Mirko: *Tak zvaný „boj o Dvořáka“* (The So-Called “Struggle against Dvořák”), *Brázda* (The Furrow), Vol. 4, No. 46, 12 Nov. 1941, pp. 549–551.

75) ŠOUREK, Otakar: *Prohra boje proti Dvořákoví* (The Struggle Against Dvořák Is Lost), *Venkov* (Countryside), 23 Nov. 1941.

76) *Ibid.*

expressed himself again on this topic in another issue of *Brázda* (The Furrow),⁷⁷ and from the texts of these two men, it is clear that not even the detachment of decades had settled the old disputes, that there is rather a lack of any attempt at mutual understanding, and that not even the Dvořák year changed that.

It is not easy to evaluate such mass cultural manifestations taking place moreover during the troubled period of the Nazi occupation. An article in the newspaper *České slovo* (Czech Word) attempts to explain the scope of the celebrations: “The importance of this jubilee will fill this entire year with its inexhaustible contents and the most diverse opportunities for paying tribute to [Dvořák], and even as the event is now reaching its climax, the celebrations shall continue into the following season. So enormous is the impetus for national cultural manifestation that it is necessary to spread it out over such a vast length of time.”⁷⁸ Probably the most positive aspect of the celebrations was the wave of activity that swept the field of amateur music making. The participation of regional ensembles, choirs, and orchestras by the hundreds merely substantiates the words spoken by Václav Talich in September 1941: “If I am today saying ‘more Dvořák’, my wish is that through the ongoing fostering of his music, we set before every Czech person a mirror, in which he might get a glimpse of the endless possibilities of his own spiritual being. Only in this way can Dvořák’s act come to fulfillment: by uplifting the folk among whom this genius was born.”⁷⁹

Attendance at the concerts and performances was extremely high, and there was considerable public interest in spite of the fact that “[...] the goal of Musical May is not entertainment, but rather ennoblement.”⁸⁰ Although the Dvořák celebrations had been accepted or even supported by the occupation forces and the protectorate government, the public at large, audiences, and musicians viewed the Dvořák celebrations as an exhibition of patriotism and a demonstration of the high level of quality of Czech musical culture.

Zdeněk Nejedlý, however, did not share this positive view of the cultural events in the protectorate. Nejedlý had emigrated to Moscow in 1939, and it is from there that in 1944 in the pages of the magazine *Československé listy* (Czechoslovak News) he criticized the way cultural life was being run under the protectorate. He was opposed to cultural activities undertaken with the permission and support of the protectorate and the occupation forces. According to him, such events just supported the image that the occupiers wanted to maintain for the outside world, i.e. that there is autonomy and peace in Bohemia and Moravia, so the citizens of the protectorate are even able to enjoy high culture during the war years. “Yes, you poets, musicians, actors, and scholars, do not abandon your nation. But in order not to abandon it, you must not reconcile with its murderers. Not all cultural work strengthens the nation. Such work can also reconcile the nation with the enemy, making it not a service to the nation, but a sin against the nation,” he warns. Nejedlý

77) OČADLÍK, Mirko: *Proč se zlobit?* (Why Be Angry?), *Brázda* (The Furrow), Vol. 4, No. 49, 3 Dec. 1941, pp. 584–585.

78) H. D.: *Antonínu Dvořákovi k stému výročí narozenin dne 8. září t. r.* (To Antonín Dvořák on the 100th Anniversary of his Birth on 8 September of That Year), *České slovo* (Czech Word), 7 Sept. 1941, p. 5.

79) TALICH, Václav: *Více Dvořáka* (More Dvořák), *Národní divadlo* (National Theatre), Vol. 19, No. 1, 1 Sept. 1941, p. 2.

80) TALICH, Václav: *Na rozloučenou s hudebním májem* (A Farewell to Musical May), *Národní divadlo* (National Theatre), Vol. 18, No. 15, 10 June 1941, p. 1.

Zdeněk Nejedlý

Fotografie, autor neznámý, 40. léta 20. století /
 Photograph by an unknown photographer, 1940s
 Archiv Národního muzea / National Museum
 Archive, inv. č. / inv. no. PNP1 2440/1

expressed this opinion on the occasion of the Smetana celebrations in 1944, but the Dvořák Jubilee fits all of the parameters of his criticism. The celebrations were held under the auspices of the protectorate's president, Hácha, whom Nejedlý regarded as a collaborator, and some of the concerts and performances were attended by representatives of the occupation administration. Nejedlý's criticism was not intended to rule out cultural activity altogether, but "[...] it may never be with the participation of or under the protection of the murderers of the nation [...]"⁸¹

Otakar Šourek does not take such a stern view of the celebrations; to the contrary, he was of the opinion that "[...] one may say without exaggeration that the course of these celebrations was extraordinarily joyous and uplifting for our entire country, and that it made a fundamental contribution towards

the broadest awareness of Dvořák's greatness and of his importance for Czech national culture."⁸² Jan Racek viewed the holding of the Dvořák jubilee enthusiastically: "Seldom, perhaps, has the Czech nation succeeded in celebrating its genius with such genuine, sincere, and loving immediacy as it did in this year of the Dvořák jubilee, in the year of one of our country's greatest musical geniuses. After all, this year the touching and nobly magnificent magic of Dvořák's music, so close to the feeling of the people, reached all strata of the nation and became the object of admiration even in those corners of our country that the breath of this Czech creative genius generally has difficulty reaching." "[...we have] heard the works of the master almost in their entirety and in the instructive company of other Czech works. That may well be one of the greatest positive aspects of the Dvořák jubilee!"⁸³

Above all, in this year of 2014, the Year of Czech Music, we can take inspiration in many ways from the scope, intensity, and impact on society as a whole of the Dvořák celebrations in 1941.⁸⁴

81) For all of the quotes, see NEJEDLÝ, Zdeněk: *Moskevské stati* (Moscow Treatises), Svoboda (Freedom), Prague 1950, pp. 54–55.

82) ŠOUREK, Otakar: *Prohra boje proti Dvořákovi* (The Loss of the Fight against Dvořák), Venkov (Countryside), 23 Nov. 1941.

83) RACEK, Jan: *Antonín Dvořák v tradici české hudby* (Antonín Dvořák in the Tradition of Czech Music), Národní divadlo (National Theatre), Vol. 19, No. 1, 1 Sept. 1941, pp. 4 and 5 respectively.

84) This text has been published in an abbreviated form under the title *Příběhy předmětů z Muzea Antonína Dvořáka. Dvořákův jubilejní rok* (The Stories of Objects in the Antonín Dvořák Museum. The Dvořák Jubilee Year) in the journal *Harmonie*, 2014, No. 10, pp. 29–31.